

Recenziók, új kiadványok. – A 97. számban indiai, német, osztrák és szlovén munkák mellett ismertetik FERCSIK ERZSÉBET és RAÁTZ JUDIT „Keresztnevek enciklopédiája” című szótárát és az *Onomastica Uralica* 3. kötetét (147–233), a 98.-ban pedig cseh, kanadai, lengyel, német, orosz, osztrák és svájci kiadványok mellett a FARKAS TAMÁS és F. LÁNCZ ÉVA által szerkesztett „Régi magyar családnevek névvégmutató szótára”-t és SCHWING JÓZSEF „Die Namen der Stadt Pécs / Pécs város nevei” című bilingvis kötetét is bemutatják (179–241).

Beszámolók és méltatások. – A folyóirat 98. száma hírt ad két névtudományi tanácskozásról (245–52), majd köszönt több, 2010-ben kerek születésnapját ünneplő névkutatót, illetve végső búcsút vesz az ez évben elhunyt jeles névésztől (253–68). Mindkét számot a közreműködő szerzők listája, illetve a kéziratok elkészítését segítő útmutató zárja.

KOZMA JUDIT

RIVISTA ITALIANA DI ONOMASTICA 17. (2011)

Főszerkesztő: ENZO CAFFARELLI

Societá Editrice Romana, Róma. 966 lap (1. 434 lap, 2. 532 lap)

A RION. csaknem ezer oldalas 2011. évi tartalmát a fontosabb rovatokat sorra véve ismertetjük az alábbiakban.

1. Tanulmányok. – Az összesen tizenöt, egy kivételével olasz nyelvű tanulmány közül hét helynevekkal, három személynevekkal, öt pedig a névtan egyéb területeivel foglalkozik. Ebben az évfolyamban tehát a szokásosnál kisebb arányban van jelen a személynévkutatás. M. CASTIGLIONE és M. BURGIO (DASES rövidítésű) szicíliai családnévatalasz és -szótár elkészítésére irányuló projektet írja le (13–33); E. BLASCO FERRER a szárd családnevek és helynevek összefüggéseit kutatva elemez néhány esetet (35–54); E. CAFFARELLI pedig a mai szárd és korzikai családnevek statisztikai-demográfiai feldolgozását adja, különös tekintettel a nevek területi sajátosságára (537–63). – A helynevek különböző aspektusaival a következő tanulmányok foglalkoznak: M. MARASOVIĆ-ALIJEVIĆ a Spalato/Split előtti vizek neolatin eredetű szigetneveit elemzi (55–66); SZ. NIKITYIN a római, monzai és moszkvai belterületi helynevek hivatalos, illetve informális használatát vizsgálja (67–80); ezzel rokon a témája E. DE STEFANI és A. C. TICCA tanulmányának is, mely a spontán beszédben használt endonimák, exonimák és egyéb névalakok regisztrációjakor megfigyelt jelenségeket foglalja össze (477–501). P-H. BILLY az okszitán helynévkutatásról ír (81–100), G. BORGHI az *Amalfi* név etimológiáját muttja be (449–76), F. TOSO a ligúriai Arenzano helyneveit elemzi történeti szempontból (517–36), G. MARRAPODI pedig a helynévi adatgyűjtések módszertanáról értekezik (503–15). – A névkutatás egyéb, ebben az évfolyamban tárgyalt témái a következők: spanyol nyelvű tanulmányában E. CASANOVA egy, a spanyol onomasztikában mindeddig elhanyagolt területéről: egy deonomasztikonszótárnak, azaz a köznevesült tulajdonnevek szótárának a tervéről szól (565–90). Az irodalmi névadást illetően B. PORCELLI kifejti, hogy a középkori irodalomban a névvisező, nem pedig a név volt a hangsúlyos, a mai irodalomban viszont

megfordul ez a viszony; mindez tükrözi azt a váltást is, miszerint régebben a cselekményközlés, egy esemény elmondása, ma viszont a szórakoztatás az irodalmi művek alapfunkciója (101–15). M. SELFA SASTRE az Institut d'Estudis Catalans névtani sorozatát (Treballs de l'Officina d'Onomastica) mutatja be (591–605), G. ALZONA pedig az állattrendszertan megnevezési problémáiról, változásairól szól (a *Carabus* kapcsán Linnétől napjainkig). E. COSTANTINI a friuli szőlőfajták és borok nevééről ad közre egy 15 oldalas kis szótárral is kísért, a középkorig visszatekintő kultúrtörténeti-nyelvészeti elemzést; kapcsolattörténeti okokból ez a tanulmány a magyar kutatókat is érdekelheti (607–30).

Vita. – Az ebben a rovatban szereplő mindhárom írás névetimológiai jellegű. H. J. WOLF két szárd helynévről (*Villaputzu*, *Decimoputzu*) értekezik, különös tekintettel a mindkettőben megtalálható *putzu* elemre, melyet a szerző szerint az eddigi szófejtések tévesen azonosítottak a campidanói dialektus *putzu* (ol. *pozzo*) 'kút' jelentésű szavával; ő maga felvázol néhány lehetséges egyéb etimológiát (137–40). M. MAXIA a szardíniai S. Michele di Salvennor kolostor és templom elveszett eredeti adománylevelei, illetve ezek megmaradt spanyol fordítása körüli problémákkal foglalkozik, figyelmét elsősorban néhány vitatott helynévre irányítva (633–41). G. BORGHI ALBERTO MANCÓNak az *Italia* helynév etimológiáit összefoglaló nagyívű, a kérdés teljes történetét is feldolgozó monográfiáját (*Italia. Disegno storico-linguistico*. Nápoly, 2009) ismerteti, és ennek kapcsán kitér új etimológiai javaslatokra is (642–62).

Szemle. – Előljáróban megjegyezzük, hogy a főszerkesztő tagoltabbá tette a rovatot: a „Recensionii” és a „Schede (di volumi/articoli)” részbe a szerző nevével megjelenő hosszabb recenziók kerülnek, a „Segnalazioni” viszont szerzői név nélküli, rövidebb ismertetések közöl. – A 37 hosszabb recenzió egyharmada szótárakat ismertet; a rövidebb ismertetések közül 50 monográfiát és gyűjteményes kötetet mutat be, további 19 pedig szótárat ismertet (a szótárak túlnyomó többsége helynévgyűjtemény). Néhány fontosabb bemutatott kiadvány: a pisai ICOS-kongresszus 2008-ban kiadott 2. és 2010-ben megjelent 3. kötete (201–3), az uppsalai ICOS 2010-ben megjelent 5., egyben utolsó kötete (203–4), a W. SCHWEICKARD által szerkesztett „Deonomasticon Italicum” (DI) 3. kötete (142–51) és T. CORSTEN „A Lexicon of Greek Personal Names” című sorozatának 5. kötete (221–2).

Rendezvények. – A rovat a 2010 áprilisa és 2012 októbere közötti időszakban a világ minden táján már lezajlott, illetve tervezett kb. száz különböző névtani eseményről közöl leírást. A mindkét számban szereplő rendezvények közül kiemeljük a következőket: 2011 szeptemberében zajlott le az ICOS 24. kongresszusa (301, 793), 2011 októberében Veronában német–olasz tanácskozás keretében a reklámyelvéről rendeztek konferenciát (304, 815), novemberben Cividale del Friuliban a „Names, Places and Identities; Toponymy and Linguistic Policies” című nemzetközi konferencia (306, 821), Pisában pedig az Onomastica & Letteratura 16. nemzetközi kongresszusa zajlott (307, 822). 2011-ben sok rendezvényt tartottak az olasz állam megalakulásának 150. évfordulója jegyében: májusban Bariban (790), októberben pedig Rómában két konferenciát is rendeztek (305, 816).

Folyamatban levő munkák. – A rovatban felsorolt több mint negyven fontosabbnak ítélt eseményről és tevékenységről hosszabban, és nagyjából ugyanennyiről rövidebben számol be a főszerkesztő; közülük itt néhány közérdeklődésre számot tartót ismertetünk. Szardínia helynévi adatbázisa talált helyet a SardegnaGeoportale nevű weboldalon

(<http://webgis.regione.sardegna.it/ricercatoponimi>): a legördülő menükben helynév, helység és köznévi besorolás szerinti keresésre van mód (a rendszer kilistázza például a „szőlőskert” besorolású helyeket egész Szardínián, vagy meg lehet tudni, hogy X helységben van-e „ciszterna”, „vízesés”, „park” stb. és ennek mi a neve; 316–7). A PatRom. és a „Patronymica Romanica” e-book formájában is elérhető (325). Egy FaNUK rövidítésű, 2010–2014 között kb. 835 000 font sterling támogatással működő, Richard Coates és Patrick Hanks által irányított projekt az Egyesült Királyság teljes családnévállományát (kb. 150 000 név) fel fogja dolgozni, hozzáférhető adatbázis formájában (327–8). Az Afriterra Foundation birtokában lévő kb. ötezer, afrikai helyeket ábrázoló régi térképből a már digitalizált kb. kétezer (a <http://www.afriterra.org/> portálon) Interneten is elérhető (332–3). Az UNGEGN által létrehozott adatbázisban (World Geographical Names Database, <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/geonames/>) már kb. 4000, latin betűvel átírt helynév (országnev, fővárosnev, százezer lakosnál nagyobb városok neve, csak endonimák) kereshető (333). A „Deonomasticon Italicum” mintájára készül spanyol és francia deonomasztikonszótár is (335). Az American Names Society által gondozott Names folyóirat 2012-es tematikus száma („Names, Naming and the Internet” címmel) a nevek és a névadás internettel összefüggő kérdésköreiről közöl majd írásokat (838).

Névgyakorisági vizsgálatok. – A 2011-es évben is E. CAFFARELLI és F. SESTITO a szerzője a két terjedelmes, a RION.-ban közreadott névgyakorisági vizsgálatnak. CAFFARELLI az olasz önkormányzatok személyi adatbázisaiban kutatva ad közre különböző, elsősorban a névviselők életkorával összefüggő statisztikai érdekességeket (345–88). Így megtudjuk, hogy melyek a leggyakoribb keresztnévek Velencében a különböző (tízes bontású) korcsoportokban, vagy hogy melyek a 80 fölötti korosztályban a leggyakoribb nevek Bresciában, illetve melyek a leggyakoribb nevek négy városban az Olaszországban letelepedett külföldiek körében (a keresztnéveknél: *Maria, Elena, Mariya, Nataliya, Valentina, Halyna, Tatiana; Ahmed, Mohamed* és alakváltozatai, *Ali, Gheorghe, Vasile* a listavezetők; a családneveknél az arab és a kínai nevek vannak többségben). Vizsgálja továbbá a szerző az utónevek és a családnevek kerületenkénti, nagy különbségeket jelző megoszlását is négy nagyvárosban. SESTITO a családnévrendszerben mutatkozó stabilitást, illetve változásokat figyelte meg 26 járási székhely névadatai alapján (857–91). Városonként haladva a 2000. év adatait vetette össze a 2011-es adatokkal, és a táblázatos megjelenítés után rövid összefoglalásokat is közreadott. (Pl. jóllehet Padova fontos utak kereszteződésében lévő centrum, a családnevek tekintetében továbbra is tipikus venetói arculatot mutat: ugyanaz a 15 családnév vezet, némi helycseréssel, a gyakorisági listát. Milánóban újdonság a lista 4., 10., illetve 17. helyére most felkerült *Hu, Chen* és *Zhou*, és szintén a nagyvárosokra jellemző változás jele néhány déli családnévnek a lista felsőbb régióiba való benyomulása.) A teljes anyag összefoglaló kiértékelésére egy következő tanulmányban kerül majd sor.

Széljegyzetek. – E rovatban elsősorban a névadással, a névhasználattal kapcsolatos kisebb fontosságú hírek, kuriózumok kapnak helyet. 2010-ben „az év neve” ismét egy sporttal kapcsolatos szó, a Dél-afrikai Köztársaságban rendezett futball-világbajnokságon megismert *vuvuzela* lett (389–92); az USA-ban terjed az a szokás, hogy az újszülötteknek divatmárkák nevét adják utónévként: New Yorkban 2009-ben 31 kisgyermek kapta az *Armani*, 21 a *Chanel* és 12 a *Dior* nevet, ám megjegyzendő, hogy az előbbi kettő az USA-ban már amúgy is az első 1000 gyakran adott utónév között van (395–6); szinte e

divatra adott válasznak tekinthető, hogy XVI. Benedek pápa felhívással fordult a szülőkhöz, hogy a névadáskor válasszanak a keresztény hagyományokhoz illő nevet (397).

Nekrológok. – Ebben a rovatban három, 2011-ben eltávozott névtanos kutatótól búcsúznak a kollégák és a barátok. Az Arad megyei VIORICA GOICU (1946–2011) a temesvári Tibiscus Egyetem tanára, a bánáti és az erdélyi tulajdonnevek kutatója és a RION. romániai tudósítója volt, több nemzetközi projektben (pl. a PatRom.-ban) vett részt román szakértőként (401–2). RAMÓN AMIGÓ I ANGLÈS (1925–2011) az egyik legnevesebb és legnagyobb munkabírású katalán névkutató, aki életét szeretett szülőföldje (és elsősorban szülővárosa: Reus) helynevei feldolgozásának szentelte (931–3). A nancy-i születésű MARIANNE MULON (1925–2011) restaurátorként dolgozott a francia Archives Nationales-ban (melyen belül 1961-ben létrehozta az általa 30 évig vezetett Centre d’Onomastique-et), az ő nevéhez fűződik a legnagyobb francia névtani bibliográfiák megszerkesztése (933–5). – Nem itt, hanem a tevékenységeket bemutató rovatban, rövidebb megemlékezésekben búcsúzik a RION. négy, már korábban elhunyt tudóstól: ŽARKO MULJAČIĆ (1921–2009) zágrábi és berlini (318–9), MARIA HORNUNG (1920–2010) bécsi (324–5), KARL ODWARKA (1927–2010) iowai (328–9) és GASTON TUAILLON (1923–2011) grenoble-i professzortól (837–8).

A 2010. év (olasz vonatkozású) névtani bibliográfiája (901–929). – Az Olaszországban kiadott, illetve külföldön megjelent több száz névtani vonatkozású munka között ezúttal két magyar szerző négy munkája szerepel (l. alább).

2. A folyóirat ismertetett számának magyar vonatkozású részletei. – Előljáróban megjegyezzük, hogy a RION. 2011-es évfolyama különösen gazdag magyar vonatkozásokban. – Az ismertetések között a következő kötetek bemutatása szerepel: *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig* (VÖRÖS FERENC szerk. Bp.–Szombathely, 2010; szerzők neve, angol címek és összefoglaló, 216); VÖRÖS FERENC: *Családnevek térképlapjainak nyelvföldrajzi vallomása* (Bp., 2010; FÁBIÁN ZSUZSANNA hosszabb recenziója, 715–7); FÁBIÁN ZSUZSANNA – SZABÓ GYÖZÖ: *Dall’Italia all’Ungheria* (2010) Udinében megjelent, az olasz–magyar szókölcsonzést szótár formájában feldolgozó kötetének rövid ismertetése (elsősorban a könyvben szereplő köznevesült tulajdonnevek okán, 758–9). Az alábbi tanulmányok is szerepelnek az ismertetések között: az ICOS még 2005-ben Pisában rendezett kongresszusának 2008-as dátummal megjelent 2. kötetének E. CAFFARELLI által közreadott hosszú ismertetésében (674–80) szerepel a részt vevő FARKAS TAMÁS (677–8) és RAÁTZ JUDIT (678) neve (előadásuk címével és rövid összefoglalóval); a 2010-ben megjelent 3. kötetben szereplő tanulmányoknál pedig FERCSIK ERZSÉBET neve és tanulmányának címe olvasható (201); az uppsalai ICOS 2010-ben megjelent 5. kötetéről szóló rövid ismertetésben szerepel VITÁNYI BORBÁLA neve és előadásának címe (203–4). Az *Onoma* 43. számaként megjelent „Commercial Names” című kötet P. COTTICELLI KURRAS által jegyzett terjedelmes ismertetésében (699–706) szerepel VINCZE LÁSZLÓ „Ungarische Markennamen” című tanulmányának rövid összefoglalása (699–70). – A folyóiratok bemutatásánál szerepel a Névtani Értesítő 32. száma (a tanulmányok angol címének megadásával, rövid összefoglalóval és a recenzált könyvek felsorolásával, 242–3), valamint az *Onomastica Uralica* 2008-ban megjelent 7., illetve 2011-ben napvilágot látott 8. száma (a tanulmányok címének megadásával és rövid összefoglalóval, 243–4, 770–2). – A folyamatban lévő munkák, események rovatában szó esik az IBOS tevékenységéről és TÓTH VALÉRIA e szervezetben való tagságáról (340), valamint

FARKAS TAMÁS szerepvállalásáról az A. Galkowski által vezetett szláv névtani egyesület (Commission on Slavic Onomastics), illetve a hozzá kapcsolódó honlapszerkesztés munkájában (itt az adott országokban zajló szlavisztikai vonatkozású névtani áttekintések kapnak majd helyet; 840). A RION. a Debreceni Egyetemen HOFFMANN ISTVÁN kezdeményezésére és vezetésével 2010-ben alakult Nyelv- és Névtörténeti Műhely is bemutatja (841). Ugyanebben a rovatban kapott helyet az ÖRDÖG FERENC akadémiai nagydoktorságáról (és ennek kapcsán pályafutásáról) beszámoló hír is (843–4). – A rendezvények rovatában szerepel a Debreceni Egyetem által Síkfőkúton 2010-ben rendezett tanácskozás (788) és a VÖRÖS FERENC által 2011 novemberében Győrben megrendezett konferencia előzetese (819), továbbá a 2011-es barcelonai ICOS-kongresszus teljes programjának szekciónként csoportosított felsorolása, benne a magyar résztvevők nevének és előadascímének feltüntetésével (793–806). – A 2010. és 2011. évre vonatkozó olasz névtani bibliográfiai áttekintésekben FÁBIÁN ZSUZSANNA négy munkája szerepel (782, 912, 925), illetve bekerült a felsorolásba a már említett FÁBIÁN–SZABÓ-kötet is (925).

FÁBIÁN ZSUZSANNA

ACTA ONOMASTICA 52. (2011)
Főszerkesztő: MILAN HARVALÍK
Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha. 264 lap

1. Tanulmányok. – A cseh névtani folyóirat 52. évfolyama 14, különböző nyelveken (cseh, szlovák, lengyel, szerb, orosz, angol) közölt, a névtan különféle területeit érintő tanulmányt tartalmaz, amelyek mindegyikét angol (illetve az angol nyelvű cikkek esetében cseh) nyelvű összefoglaló előzi meg.

Személynévi témájú tanulmányok. – Z. ABRAMOWICZ a 16–18. századi lengyel és fehérorosz területen élő zsidók egyénneveinek örökletességét vizsgálja, illetve azt, hogy a 18. század végén történt megszilárdulásukig milyen mértékben változtak a helyi lakosság névanyagának függvényében (7–14). J. DAVID a totalitárius rendszer idején közölt, a Cseh Nemzeti Szövegtárban tárolt publicisztikai szövegekben fellelhető tulajdonnevekkel és azok (történeti) szemantikájával foglalkozik (15–30). Ž. DVOŘÁKOVÁ Malamud „Isteni kegyelem” című regénye kapcsán két stratégiát ismertet az író névadásában: szereplőit vagy saját családtagjai, barátai nevével, vagy bibliai nevekkal ruházza fel (45–54). M. KAZÍK cikke a nyugat-szlovákiai Paprad élőnyelvi személyneveinek alkotásmódjával foglalkozik (83–91). S. PASTYŘÍK tanulmánya első részében onomasziológiai szempontból elemzi a FRANTIŠEK BARTOŠ-féle „Morva nyelvjárások szótára”-ban (Dialektologický slovník moravský) fellelhető családneveket, majd a morva anyagra alapozva a családnevek egy új csoportosítási módjának lehetőségét vázolja fel (111–32). V. PUKIŠ orosz nyelvű cikke azt vizsgálja, hogyan adaptálódnak az orosz nyelvbe az etnikailag jelölt cseh családnevek az Északnyugat-Kaukázusban, milyen arányban használják viselőik e nevek cseh, német és orosz változatát, valamint kicsinyítő képzős formáját, s az apai név mikor jelenik meg a teljes név egyik elemeként (133–40).